УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР ІСЛАМОЗНАВСТВА

ЦЬОГО року відбулася важлива подія в науковому й релігійному житті України: було започатковано перший у нашій країні Центр ісламознавства, що об'єднав учених, які вивчають іслам методами різних наук. Усе більш помітною стає роль ісламу в духовному та етнокультурному житті України. Іслам протягом останніх років став невід'ємною складовою життя багатьох українських громадян. Це пов'язано з відродженням релігійного життя волзьких татар, з поверненням на історичну батьківщину одного з корінних народів України – кримських татар – та з наверненням в іслам частини етнічних українців і росіян.

Сучасні дослідження ісламу й вивчення життя мусульман в Україні спираються на певну вітчизняну традицію. Перші підходи до осмислення феномена ісламу зустрічаємо в православному полемічному трактаті «Алкоран Магомета» ректора Києво-Могилянської колегії Іоаникія Галятовського наприкінці XVII ст. Історичні аспекти контактів України з мусульманськими сусідами розглядалися в працях Д. Яворницького й М. Грушевського. Однак класичних форм і справжнього світового рівня українське ісламознавство досягло в школі видатного вченого Агатангела Кримського, яку було ліквідовано як науковий напрям в 30-ті роки минулого сторіччя. Академікові Кримському належать фундаментальні праці, що становлять базу для сучасних досліджень ісламу й релігійності мусульман. У 90-ті роки поступово означилися основні напрями наукового вивчення ісламу в країні: вивчення й переклади Корану, дослідження окремих течій, мазхабів і шкіл в ісламі, взаємозв'язок ісламу зі світовою політикою й політичними процесами в окремих країнах, шаріат і фікх, історія ісламу й мусульманської цивілізації в Криму, аналіз процесів, що протікають нині у середовищі мусульман України тощо. Однак дослідження українських учених часто носили розрізнений характер, у них був відсутній міждисциплінарний підхід, упадав в око надто різний методологічний рівень публікацій. Нарешті, таких робіт в Україні публікується обмаль.

Тим часом потреба українського суспільства в більш глибокому ознайомленні з ісламом з дня в день набирає гостроту. Про це свідчить постійне зростання кількості матеріалів з ісламу в пресі, значні наклади книг з ісламознавчої проблематики, які швидко зникать з продажу, високі показники відвідування відповідних сайтів у мережі Інтернет. Разом з тим за останні роки відчувався гострий дефіцит достовірних знань про іслам. Під впливом трагічних подій на початку нинішнього століття у світі широко поширилася ісламофобія. Однак згадаймо, що людині властиво боятися саме того, чого вона не знає. До того ж ці настрої як інструмент управління суспільною свідомістю, а також як метод політичних технологій почали активно експлуатувати політичні партії й сили консервативної спрямованості.

У цих умовах у колах наукової громадськості в Україні зміцніло усвідомлення того, що іслам необхідно глибоко й всебічно вивчати, що до нього потрібно ставитися серйозно, з повагою, і що суспільство не може більше нехтувати цими проблемами. На жаль, голоси вчених не були почуті. На всі звернення вчених у владні інституції з пропозиціями відкрити хоча б одну кафедру ісламознавства в університеті або відділ в академічному інституті була одна відповідь: "Так, це дуже потрібно, але в держави на це немає грошей". Учені у Львові й Києві, Харкові й Сімферополі продовжували свої дослідження на власний страх і ризик. Іслам у різних аспектах досліджували історики й політологи, філологи й філософи. Працювали вони, як правило, на єдиному ентузіазмі, лише в окремих випадках їм вдавалося одержати невеликі гранти із західних фондів.

Ситуація почала змінюватися на краще лише в останні роки. У контексті становлення громадянського суспільства в Україні вчені, яких поєднує прагнення до наукового вивчення ісламу, зрозуміли: потрібно створювати свою громадську організацію. Так виникла ідея об'єднати вчених, зацікавлених у вивченні ісламу. В 2003–2004 рр. сформувалося коло однодумців. Ідею створення Центру підтримав

віце-президент Національної академії наук академік І.Ф. Курас. Наприкінці 2004 р. Центр було зареєстровано Міністерством юстиції як всеукраїнську громадську організацію.

Так виник Український центр ісламознавства – об'єднання вчених різних спеціальностей. На даному етапі він має 15 місцевих відділень і консолідує зусилля значної частини українських дослідників ісламу з різних регіонів країни. Статутні завдання, форми й види діяльності Центру передбачають тісну взаємодію з державними органами й громадськими організаціями з питань соціального розвитку з урахуванням ролі ісламського фактора. Очікується тісний оперативний зв'язок із мас-медіа. Основна мета діяльності Центру полягає в задоволенні й захисті творчих, освітніх, професійних, духовних, культурних та соціальних інтересів членів Центру, у сприянні в здійсненні ними ісламознавчих проектів і програм, у поширенні й популяризації їхніх результатів, у сприянні подоланню в українському суспільстві явищ, що перешкоджають миру, злагоді й стабільності. Члени Центру покликані сприяти міжрелігійному діалогу, розширенню зв'язків України з мусульманськими країнами. Це організація вчених і для вчених.

Завданнями Центру є: створення належних умов для задоволення й захисту спільних інтересів членів Центру, підтримка ісламознавчих проектів, подолання проявів ксенофобії та ісламофобії в українському суспільстві, підготовка аналітичних матеріалів, сприяння пошуку й підготовці молодих фахівців у галузі ісламознавства, підтримка публікацій українських учених-ісламознавців. Центром передбачене надання допомоги в організації й координації наукових досліджень. Наша організація не є аналогом кафедри або відділу академічного інституту. Це помічник зацікавленим фахівцям, ініціатор наукових програм, їхній модератор. Центр відкритий до праці з усіма зацікавленими науковими установами та окремими вченими.

М.І. КИРЮШКО,
провідний науковий співробітник
Інституту політичних
і етнонаціональних
досліджень НАН України